

The Journal of International Civilization Studies
Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi

Volume IV/ Issue II

ISSN: 2548-0146, Nevşehir/ TURKEY

DOI: <doi>10.26899/inciss.261</doi>

Geliş Tarihi/ Received: 24/09/2019

Kabul Tarihi/ Accepted: 30/09/2019

**THE PROBLEMS AND SOLUTION PROPOSALS OF SOCIAL
STUDIES TEACHERS IN VALUE EDUCATION**

Dr. Öğr. Üyesi Bayram POLAT

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

bpolat51@hotmail.com

İbrahim Ferat KAYA

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Sosyal Bilgiler Eğitimi Yüksek Lisans Öğrencisi

ibrahimferatkaya@hotmail.com

Doç. Dr. Elvan YALÇINKAYA

Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

elvanykaya@hotmail.com

Abstract

In this study, it is aimed to determine the problems faced by social studies teachers in values education and to propose solutions. The study consists of 21 teachers working in the central districts of Mersin in the 2019-2020 academic year. The qualitative research model was used as a method and the study was designed according to the phenomenon type of qualitative research. An easily accessible case sample, one of the purposeful sampling methods, was used in this study. As a result, social studies teachers stated that the negative effects of media and environment, exam anxiety, family irresponsibility and class hours were insufficient on the basis of the problems they faced during the process of values education. In order to solve these problems, they offered solutions such as family education, awareness about media, internalization of values and the necessity of a separate values course.

Keywords: Value, Value Education, Social Studies, Social Studies Teacher

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN DEĞERLER
EĞİTİMİNDE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE ÇÖZÜM
ÖNERİLERİ**

Öz

Bu çalışmada Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitiminde karşılaştıkları sorunların tespit edilmesi ve çözüm önerilerinin ortaya konulması

amaçlanmıştır. Çalışma 2019-2020 eğitim ve öğretim yılında Mersin ilinin merkez ilçelerinde görev yapan 21 öğretmenden oluşmaktadır. Yöntem olarak nitel araştırma modeli kullanılmış, çalışma nitel araştırmanın olgu bilim türüne göre desenlenmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Araştırma neticesinde sosyal bilgiler öğretmenleri, karşılaştıkları sorunların temelinde medyanın ve çevrenin olumsuz etkilerini, sınav kaygısını, aile sorumsuzluğunu ve ders saatlerinin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Bu sorunların çözümünde aile eğitimi, medya konusunda bilinçlenme, değerlerin içselleştirilmesi ve müstakil bir değerler dersinin gerekliliği gibi çözüm önerileri sunmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Değer, Değerler Eğitimi, Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilgiler Öğretmeni

Giriş

Eğitim insanoğlunun gelişmesinde ve ilerlemesinde büyük bir öneme sahip olmuştur. Toplumların eğitim sistemleri ve kurumları, çağımızın gerektirdiği bilgiye ve beceriye sahip nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde en önemli faktörlerin başında gelmektedirler. Bu münasebetle eğitimin ve eğitim kurumlarının bir toplumun yükselmesinde ve geri kalmasında azımsanmayacak derecede rol oynadığı muhakkaktır (Özkan, 2019:3). Eğitimin birçok fonksiyonu bulunmaktadır. Bu fonksiyonlarından birisi de bireylere bilgi ve beceri kazandırmanın yanı sıra, toplumun yaşamını devam ettirecek nitelikte değer üretmek ve mevcut değerlerin yozlaşmasını önlemektir (Kurt, 2000). Bu açıdan bakıldığında eğitimin toplum için değer üretmek ve bireylere içinde bulunduğu toplumun değerlerini aktarma işlevine sahip olduğu görülmektedir.

“Değer” bir sosyal grubun veya toplumun bütünüdür kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak için üyelerinin çoğunluğu tarafından uygun ve gerekli oldukları kabul edilen, aynı zamanda onların ortak duygu, düşünce, amaç ve çıkarlarını yansıtan doğru olanı ve olmayanı belirleyen temel standartlardır (Özlem, 2002). Aynı zamanda değerler davranışlarımıza rehberlik eden temel ilkelerdir. (Lewis, Mansfield & Baudains, 2008). Çünkü değerler, insanın hayata bakış açısını ve amaçlarını belirleyen, aldığı kararları etkileyen, (Kızıler & Canikli, 2015:24) eylem ve davranışlarının yerindeliliğini, etkililiğini, güzelliğini, ahlakiliğini belirlemeye hizmet eden inançlardır (Hökelekli, 2010). Kültürü oluşturan temel unsurlardan biri olan ve davranışlara yön veren değerler, iyi veya kötü, doğru veya yanlış, yapılması beklenen veya beklenmeyen davranışların neler olduğunu gösteren kriterlerdir (Eser, 2013:18). Bireylerin hangi durumlarda neye göre tepkide bulunacağı konusunda yol gösteren pusula niteliğinde olan değerler aynı zamanda bireysel ve toplumsal yaşamın düzen içinde işlerliğini korumasını sağlayan kabullerdir (Erdem, 2003). Bundan dolayı değerlerini yitirmeye başlayan bir toplum en güçlü sosyal kontrol aracını yitirmeye başlamış demektir (Akbaş, 2010).

Değerler, bireyin düşünce, tutum ve davranışlarında birer ölçüt olarak ortaya çıkar ve toplumsal bütünlüğün ayrılmaz bir parçasını oluşturur (Karababa, 2019:3). Değerlerin zayıf olduğu

toplumlarda bunalımların çıkması kaçınılmazdır. Küreselleşmeyle birlikte dünya genelinde ortaya çıkan intihar saldırıları, cinayet, gasp, hırsızlık gibi suçların nedenlerinden birinin değer eksikliği olduğuna dair fikir birliği yapıldığı görülmektedir (Deveci & Ay, 2009; Tillman, 2000; Ulusoy & Dimaç, 2012; Yazıcı, 2007). İnsanlığı çıkmaza sürükleyen bu olaylarla birlikte evrensel insani ve ahlaki değerlerden beslenen olumlu iyi bir karakter yapısı geliştirme yönünde düzenlemelerin gerekliliği ortaya çıkmış ve değerler eğitimin ayrılmaz bir parçası olarak görülmeye başlanmıştır (Hökelekli, 2010). Bireylerin toplum içerisinde hayatını teminat altına almayı sağlayan, onların yaşamlarını kolaylaştıran toplumsal davranış kalıpları olarak ifade edilen değerler, bireylerin günlük yaşamında bilinçli ya da bilinçsiz olarak sergilediği tüm tavır ve davranışların genel yöneticisi konumundadır (Özkan, 2010:1128). İnsan davranışlarını yönlendiren değerler toplumsal baskıya gerek kalmaksızın davranışa dönüşürler. Davranışlar ya zorunlu uyma davranışı, yani dış disiplin yoluyla olur ya da içselleştirilerek kişinin kendine mal ettiği değerler vasıtasıyla olur. Onurlu bir yaşam için insan davranışlarını yönlendiren korku ve disiplin değil, değerler olmalıdır. Korkudan kaynaklanan disiplin, korku kaynağı ortadan kalktığı zaman kaybolur. Değerlerden kaynaklanan iç disiplin ise, değer değişmediği sürece devam eder (Cüceloğlu, 2016). Değerlerin insan davranışını anlamada, açıklamada ve yönlendirmede çok önemli bir rolü olduğu anlaşılmaktadır. Bundandır ki değerler eğitimin mihenk taşı eğitim sürecinin ise nihai gayesi ve ruhudur (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018).

Eğitimin ayrılmaz bir parçası olan değerler öğretilebilir ve öğrenilebilen olgulardır. İnsan değerleri bilmiş olarak doğmamaktadır (Aydın & Akyol, 2012:2). Değerler her zamanda ve durumda öğrenilebilir ve öğretilebilir. Ama değerlerin sistemli bir şekilde eğitiminin yapıldığı tek yer okullardır. Okulun bireylerin ve toplumun eğitim ihtiyaçlarının planlı ve programlı şekilde karşılama gibi önemli görevi vardır. Bu önemli görevlerinden biri de okul programında açık olarak belirtilen veya belirtilmeyen değerleri öğretmek öğrencileri belirlenen kurallar doğrultusunda disipline etmek ve karakterini olumlu yönde etkilemektir. (Akbaş, 2008:9). Bu doğrultuda 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları incelendiğinde, değerlerin Türk eğitim sisteminde merkezi bir öneme sahip olduğu görülmektedir. İlköğretim programlarında yapılan değişikliklerle hızla yok olmaya doğru giden değerlerimizi korumak ve yetişen bireylere hangi davranışların doğru, hangi davranışların yanlış olduğunu öğretmek için doğrudan değerlerimizle ilgili konulara yer verilmiştir. Bu amaçla, okullarda uygulanan mevcut anaokulu programlarında, hayat bilgisi, sosyal bilgiler, din kültürü ve ahlâk bilgisi, düşünme eğitimi derslerinde değerler yer almaktadır (Korkmaz, 2012:2). Değerler genel olarak tüm programlarda vurgulanmakla birlikte, sosyal bilgiler öğretim programında belirgin bir şekilde yapılandırılmıştır (Balcı & Yelken, 2013). Sosyal bilgiler değerleri içselleştirerek üyesi olduğu topluma karşı bireyin sağlıklı bir şekilde uyumunu

sağlayan bir derstir (Topkaya & Çoşkun, 2016, s. 239). Aynı zamanda Sosyal bilgiler dersinin bir değerler eğitimi dersi olduğu söylenebilir (Gökçe & Nazlı, 2017:3).

Sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin yöntemlerini, içeriğini ve bulgularını basit düzeyde ele almakta; bireylerin toplumda yaşayış ve davranışları, temel gereksinimleri ile bunları gidermek için ne yapmaları gerektiği gibi konuları içermektedir (Bulut & Kara, 2015:1622). Bireylerin toplumda yaşayış, davranış ve temel gereksinimleri ile bunları gidermek için ne yapmaları gerektiğini konusunda değerlerin yol gösterici standartlar olduğu konusunda fikir birliği olduğu görülmektedir (Akbaş, 2008:9; Cüceloğlu, 2016; Eser, 2013; Halstead & Taylor, 2000; Kızıler & Canikli, 2015). Bu anlamda gerekli resmi istişareler yapıldıktan sonra 2018 yılında yenilenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programında: Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağı olduğu belirtilmiştir. Bir toplumun geleceğinin, değerleri benimsemiş ve bu değerleri sahip olduğu yetkinliklerle ete kemiğe büründüren insanlara bağlı olduğu vurgulanmıştır (MEB, 2018). Aynı zamanda bu programda 18 tane temel değeri bünyesinde barındırması ve bu değerlerin ilköğretim 5., 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarında hedef ve kazanımlara göre dağıtılması sebebiyle değer eğitimiyle ilgili olarak Sosyal bilgiler dersi ön plana çıkmaktadır. Sosyal bilgiler değerler eğitimi ile ahlâk eğitimini fiilen doldurmaya başlamıştır (Kara, Altıntaş & Kaya 2017:26).

Günümüzde bireylerin sergilemiş oldukları yanlış davranışlarla birlikte olumsuz tutum ve inançlara sahip olmalarında küçük yaşlarda almış oldukları değer eğitiminin etkili bir şekilde yapılamamasından kaynaklandığı söylenebilir (Dilmaç, 1999). Oysa küçük yaşlardan itibaren etkili bir değerler eğitimi almış bireyler vatandaşlık hak ve görevlerinin bilinciyle diğer insanların iyiliğini düşünerek hareket ederler. Her toplum genç nesilleri tarihine, kültürüne ve ülküsüne yabancılaştıracak zararlı etkilerden korumak ister (Arvasi, 2008:67). Nesilleri zararlı etkilerden korumanın en etkili yollarından birisi etkili değerler eğitimidir. Değerlerin özellikle ilköğretimden itibaren bireylere aktarılmasında sosyal bilgiler dersi birinci derecede rol oynamaktadır (Kara vd., 2014). Bu rolü üstlenenler ise Sosyal bilgiler öğretmenleri olduğu düşünüldüğünde etkili bir değerler eğitiminin yapılmasının ilk adımı değerler eğitiminde karşılaşılan sorunların tespit edilmesidir.

Konuyla ilgili alanyazın incelendiğinde Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer eğitimine ilişkin görüşlerinin incelendiği (Balcı & Yelken, 2013; Çelikkaya & Filoğlu, 2014; Fidan, 2009; Koç, 2016; Topkaya, 2016) ve okul öncesi öğretmenlerinin değer eğitimi konusundaki görüşlerinin incelendiği (Ogelman & Sarıkaya, 2015; Oruç, 2010; Uzun & Köse, 2017) ve öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerinin alındığı (Gürhan, 2017; Taymur, 2015; Yaşar & Çengelci; 2012) çalışmalar mevcuttur. Aynı zamanda ilkokul öğrencilerinin değer algılarının analiz edildiği (Yalman, Aktepe & Uzunöz, 2018; Deveci & Ay, 2009; Uzunöz, Aktepe & Köybaşı, 2018) çalışmalar bulunmaktadır. Lakin konuyla doğrudan ilgili Kurtulmuş, Tösten ve Gündaş (2014) ile Kapan ve Gökçe, (2017)'nin

çalışmaları temel olarak karşımıza çıkmaktadır. Görüldüğü gibi konuyla ilgili yeterli çalışmaya rastlanılmamıştır.

Değerlerini yitirmiş toplumlar sosyal çöküşe mahkûmdurlar. Toplumsal düzenin sağlanması ancak sevgi, saygı, hoşgörü, yardımseverlik ve daha birçok evrensel değerlerin bireylere kazandırılmasıyla sağlanabilir (Aktepe, 2015). Bu doğrultuda etkili bir değer eğitiminin yapılabilmesi ve değerlerin davranış haline getirilebilmesi için öğretmenlerin karşılaştığı sorunların tespit edilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda tespit edilen sorunlarla beraber pratikte değer eğitiminin uygulayıcısı olan Sosyal bilgiler öğretmenlerin sorunlara yönelik çözüm önerilerinin ortaya konulması büyük önem arz etmektedir. Bu çalışmada Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitiminde karşılaştıkları sorunların tespit edilmesi ve çözüm önerilerin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Yöntem

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitiminde karşılaştıkları sorunların tespit edilmesini amaçlayan bu çalışmada, nitel araştırmanın olgu bilim türüne göre desenlenmiştir. Nitel model, insanların kendi dünyalarında edindikleri deneyimleri nasıl anlamlandıklarıyla ilgilenir. Nitel araştırmaların ana amacı durum, olgu ve olayları katılımcının bakış açısından anlamaktır (Merriam, 2009). Bu amaçla bir durumu ya da olayı derinlemesine betimlemeye fırsat tanınması, verilerin bütün derinlik ve zenginliği ile değerlendirilmesi ve yeniden inşa edilen bilginin araştırmacı tarafından yorumla zenginleştirilmesini aynı zamanda bireylerin algılarına, deneyimlerine ve değerlendirmelerine odaklandığı için tercih edilmiştir (Bal, 2013).

Nitel bir araştırma yaklaşımı olarak olgubilim deseni ise yaşanan deneyimlerin esaslarını ve özünü belirlemeyi amaçlar. İnsanların olguları nasıl algıladıkları, nasıl betimledikleri, hakkında neler hissettikleri, nasıl yargıladıklarına odaklandığı için bu desen özellikle tercih edilmiştir. (Patton, 2014) Olgubilim desenin asıl amacı eğitim-öğretim sürecinde yaşanan deneyimleri tanımlayarak anlayabilmek ve öğrenme öğretme sürecini geliştirmektir (Ersoy, 2016)

Çalışma Grubu

Çalışma grubu 2019-2020 eğitim öğretim yılında Mersin merkez ilçelerinde görev yapan 21 öğretmenle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada çalışma grubuna karar verilirken de amaçlı örneklem yönteminden tipik örnekleme kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, araştırmaya en uygun grubun seçilmesidir (Şahin, 2014). Kolay ulaşılabilir durum örnekleme ise evrende yer alan çok sayıdaki benzeri arasından genel olarak incelenen olay veya olguyu açıklayabilecek düzeyde bilgi içeren durumlardır (Patton, 2014).

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu araştırmada görüşme, bireylerin bir konu hakkındaki tutumları, deneyimleri, düşünceleri ve yorumlarını anlamak amacıyla tercih edilmiştir.

Görüşme formunda 4 adet soru sorulmuştur. Bunlar:

1. Soru: Sizce değerler eğitimi gerekli midir? Neden?
2. Soru: Programda belirlenmiş değerleri yeterli buluyor musunuz? Neden?
3. Soru: Değerler Eğitiminde karşılaştığınız sorunlar nelerdir?
4. Soru: Bu sorunlar nasıl giderilebilir? Önerileriniz nelerdir?

Görüşme sorularının hazırlanması için ilgili literatür taraması yapılarak soru taslağı hazırlanmış, akabinde soru seçimi yapılmıştır. Geçerliliği sağlamak için 5 uzmanın (3 Sosyal Bilgiler Eğitimcisi, 1 Sınıf Öğretmenliği Eğitimcisi ve 1 Ölçme Değerlendirme Eğitimcisi) görüşüne sunulmuştur. Gerekli düzeltmeler yapılarak görüşme formlarına son şekli verilmiştir. Ayrıca farklı branşlardan 4 öğretmene sorular yöneltilerek anlaşılabilirlik açısından kontrol edilmiştir.

Veri Analizi

Elde edilen veriler, betimsel analiz yoluyla çözümlenmiştir. Betimsel analiz, veri toplama araçlarında yer alan soru, konu ya da temalar ele alınarak yapılan analiz olduğu için tercih edilmiştir (Ekiz, 2013). Betimsel analizde elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara yer verilir (Yıldırım & Şimşek, 2005).

Bulgular

Öğretmenlere yöneltilen Değerler eğitiminde karşılaştıkları sorunlarla ilgili sorulardan elde edilen verilerin analizi sonuçları 4 ayrı tabloda ifade edilmiştir.

Araştırmaya katılan 1 katılımcının cevapları herhangi bir kategoriye alınacak nitelikte olmadığı için değerlendirilmeye alınmamıştır.

Öğretmen adaylarının sorulara verdiği cevaplardan temalar elde edilmiştir. Elde edilen her temadan iki tane doğrudan alıntı yapılarak kategori sırasına göre yorumlanmıştır. Bulgular doğrudan alıntı yapılarak yorumlanırken Kadın öğretmenler (KÖ1, 2...) ve erkek Öğretmenler (EÖ1, 2...) şeklinde kodlanmıştır.

Tablo 1’de görüldüğü gibi “Sizce değerler eğitimi gerekli midir? Neden?” sorusuna verilen cevapların analizi sonucunda bütün katılımcılar değerler eğitiminin gerekli olduğunu belirtmişler. Bunun yanında eğitim, toplum ve kültür olmak üzere 3 ana tema elde edilmiştir.

Tablo 1

Değerler eğitiminin gerekliliği hakkındaki görüşler

Tablo 1

Değerler eğitiminin gerekliliği hakkındaki görüşler

Görüşler	f	%
Eğitim		
-Eğitimin temeli	8	16
-İşlev	6	12
-iyi insan ve vatandaş yetiştirme	3	6
-iyiyi ve kötüyü öğretme	3	6
Toplum		
-Sağlıklı bir toplum oluşturma	7	14
-Toplumda sağlıklı ilişkiler	6	13
-Toplumun devamlılığı	5	10
Kültür		
-Kültür aktarma	5	10
-Kültürü koruma	4	8
-Kültürel yozlaşmayı engelleme	3	6
-Kültürün çimentosu	3	6
Toplam ifade: 48		

Elde edilen Eğitim temasında Eğitimin temeli, İşlev, İyi insan ve iyi vatandaş yetiştirme, İyiyi ve kötüyü öğrenme ifadeleri toplam 20 defa tekrar etmiştir. Toplum temasında Sağlıklı bir toplum oluşturma, Toplumda sağlıklı ilişkiler ve Toplumun devamlılığı ifadeleri 18 defa tekrar etmiştir. Kültür temasında ise Kültür aktarma, Kültürü koruma, Kültürel yozlaşmayı engelleme, Kültürün çimentosu ifadeleri toplam 15 defa tekrar edilmiştir.

Eğitim ana temasında EÖ13 “... amacı ülkeye iyi insan ve iyi vatandaş yetiştirmek olan Sosyal bilgiler bunu ancak değerlerle gerçekleştirebilir.” Şeklindeki görüşüyle iyi insan ve iyi insan yetiştirmenin değerlerle mümkün olduğunu vurgulayarak değerlerin iyi insan ve iyi vatandaş

yetiştirme işlevine vurgu yapmıştır. KÖ1'in "Değerler iyiyi ve yapılması gerekeni gösterir. Hangi davranışın iyi hangi davranışın kötü olduğunu belirtir. Eğitimin vazgeçilmez parçasıdır." Şeklindeki düşüncesiyle değerlerin davranış üzerindeki rolüne vurgulayarak değerlerin eğitimin vazgeçilmez parçası olduğunu vurgulamıştır.

Toplum ana temasında EÖ4 "... bireyler aile, okul ve toplum hayatında sahip oldukları maddi ve manevi varlıklara değerlerle sahip çıkmaktadırlar." ve EÖ5 "Değerler eğitimi toplumdaki bireyleri birbirlerine karşı sorumluluk, dayanışma, birlik ve beraberlik duygularını geliştirir." Şeklindeki cevaplarıyla toplum devamlılığının sağlanmasının değerler mümkün olabileceği vurgulanmıştır.

Kültür ana temasın da EÖ6'nın "Milleti meydana getiren en önemli unsurlardan biri kültür birliğidir. Bu birlik ise değerlerle sağlanır." ve E10'un "... kültürümüzün çimentosu olduğunu düşünmekteyim..." şeklindeki cevaplarıyla değerlerin kültürün önemli bir unsuru olduğunu vurgulamışlardır.

Tablo 2'de "Programda belirlenmiş değerleri yeterli buluyor musunuz? Neden?" sorusuna verilen cevapların analizi sonucunda yeterli, yetersiz ve geliştirilmeli şeklinde 3 ana tema elde edilmiştir.

Tablo 2

Programdaki belirlenmiş değerlerin yeterliliği hakkında görüşler

Görüşler	f	%
Yetersiz		
-Yönergeler eksik	7	22
-Kitapta yer verilmemekte	5	16
-Konular yetersiz	4	12
Yeterli		
-Yoğun müfredat	6	19
-Soyut	4	12
Geliştirilmeli		
-Yöntem ve teknikler eksik	5	16
-Bazı değerler artırılmalı	1	3

Toplam ifade: 32

Elde edilen Yetersiz temasında Yönergeler eksik, Kitapta yer verilmemekte ve Konular yetersiz ifadeleri 16 defa tekrar etmiştir. Yeterli temasında Yoğun müfredat ve Soyut ifadeleri 10 defa

tekrar etmiştir. Geliştirilmeli temasında ise Yöntem ve teknikler eksik ve Bazı değerler artırılmalı ifadeleri 6 defa tekrar etmiştir.

Yetersiz ana temasında KÖ1'in "Yeterli değildir. Kitapta doğru dürüst yer verilmeyen konu ve kavramların her zaman verilme durumları olmuyor. Ve KÖ4'un "Yeterli bulmuyorum bunlar programda sanki verilse de olur verilmese de gibi bir yaklaşım var." Şeklideki cevabıyla programda değerler konusunda yönerge eksikliği olduğunu vurgulamıştır.

Yeterli ana temasında KÖ5 "...yeterli ama ağır müfredattan dolayı hepsine tam olarak zaman ayırmadığımı düşünüyorum." Şeklindeki cevabıyla müfredatın yoğunluğuna vurgu yapmıştır. EÖ12'de "Kesinlikle yeterli ama uygulamada hedefe ulaşma konusunda sorunlar var." Şeklindeki cevabıyla değerlerin yeterli olduğunun lakin bu değerlerin kazandırılmasında sorunların olduğunu vurgulamıştır. Genel olarak bu temadaki bütün katılımcıların programda belirlenmiş değerlerden çok programdaki değerlerin kazandırılıp kazandırılmadığının önemine vurgu yapmışlardır.

Geliştirilmeli ana temasında KÖ2 ise "...hayata aktarımının yani uygulanabilirliği iyileştirilmeli, hangi yöntem teknikle öğretileceği belirsiz..." şeklindeki cevabıyla değerler öğretimi konusunda yöntem ve tekniklerin belirtilmesinin gerekliliğini vurgulamıştır. EÖ1'de "...vatan, bayrak, millet sevgisiyle ilgili değerler genişletilmelidir." Şeklinde cevabıyla programı genel olarak vatan sevgisiyle ilgili değerlerin artırılmasını vurgulamıştır.

Tablo 3'te "Değerler Eğitiminde karşılaştığınız sorunlar nelerdir?" sorusuna verilen cevapların analizi sonucunda Aile, Zaman yetersizliği, Sınav, Medya ve Çevre olmak üzere 5 ana tema elde edilmiştir.

Tablo 3

Değerler Eğitiminde karşılaşılan sorunlar hakkındaki görüşler

Görüşler	f	%
Aile		
-Sorumsuzluk	13	15
-Sosyo Ekonomi	12	13
-Önemsenneme	7	8
Çevre		
-Çatışma	14	16
-Olumsuz Örnek	9	9
Süre Yetersizliği		
-Yoğun müfredat	8	8
-Ders saati	5	6

Sınav

-Akademik başarı	8	8
-Yarış	6	6
Medya		
-Yozlaşma	8	8
-Özenme	2	2

Toplam ifade:92

Elde edilen Aile temasında Sorumsuzluk, Sosyo-Ekonomi ve Önemsizlik ifadeleri 32 defa tekrar etmiştir. Çevre temasında Çatışma ve Olumsuz Örnek ifadeleri 23 defa tekrar etmiştir. Süre yetersiz temasında Yoğun müfredat ve Ders saati 13 defa tekrar etmiştir. Medya temasında ise Yozlaşma ve Özenme ifadeleri 10 defa tekrar etmiştir.

Aile ana temasında KÖ2 “Değerler eğitimi ailede başlamalıdır. Aileler eğitimcileri robot olarak görmeleri ve kendileri hiçbir şey yapmamaları en büyük sorun...” Şeklindeki cevabıyla değerler eğitimine aile başlanmalı vurgusunu yapmıştır. Ailelerin değerler eğitiminin bir paydaşı olması gerektiğini belirtmiştir. EÖ10 “Kazanımların ve değerlerin öğretilmesinde en önemli sorunların başında ailelerin sosyo-ekonomik durumu gelmektedir.” Şeklindeki cevabıyla ailelerin sosyo-ekonomik durumlarının değerler eğitiminde önemini vurgulamıştır.

Süre yetersizliği ana temasında KÖ3 “...programın konu ağırlığı yetersiz ve ders saatleri eksik...” şeklindeki cevabı ve EÖ8’in “...branş derslerimdeki yoğun program nedeni ile yeterince zaman ayıramıyorum kısacası zamanın kısıtlı olması büyük sorun...” şeklindeki cevabıyla müfredatın yoğun olmasından dolayı değerler eğitimine yeterli süreyi ayıramadıklarını vurgulamışlardır.

Çevre ana temasında EÖ13 “... çocuk annem babam ve çevresindeki kişileri kastederek böyle söyledi sözlerini sıkça duyuyorum bence çevre en büyük sorun...” Şeklindeki cevabıyla öğrencilerin çevrenden edindikleriyle derste anlatılanın çeliştiğini vurgulamıştır. Aynı şekilde EÖ9’da bundan mustarip olduğunu şu şekilde vurgulamıştır:“Yönetimde, ailede ve sokakta öğrettiğim değerlere uygun tutum ve davranışlar olmaması...”

Medya ana temasında EÖ3 “Medya araçlarıyla bazı değerler yozlaşmakta ve değerler eğitimini olumsuz etkilemektedir. Şeklindeki cevabıyla medyanın okulda yapılan değerler eğitiminin içini boşalttığını vurgulamaktadır. KÖ6 ise “Popüler dizilerden ki sürekli silahların ölümün olduğu dizilerden öğrencilerin adeta hayranlık duydukları, tişörtleriyle dolaştıkları dizilerden sonra ben adaletten saygıdan nasıl bahsedebilirim bu ne kadar kazandırabilirim siz düşünün...” şeklindeki görüşüyle popüler dizilerin çocuklar üzerinde yoğun tahribatının sonucunda değerlerden bahsetmenin bir anlamının olmadığını vurgulamıştır.

Sınav ana temasında EÖ4 “Öncelikle olarak akademik başarı ön planda tutuluyor. Sınavda başarılı olsun da gerisi önemli değil şeklindeki yaklaşımlar...” Şeklindeki cevabıyla akademik başarının değerleri öncelediğini vurgulamıştır. KÖ7’de “MEB’in bütün değerlendirmeleri kaç Fen lisesi kazandı şeklinde. Kaç çocuğun değerler anlamında başarı göstermesi umursanmıyor...” Şeklindeki cevabıyla değerlerin kazanılma düzeyine hitap eden bir sınav sisteminin olmadığını vurgulamıştır.

Tablo 4 ’de “Bu sorunlar nasıl giderilebilir?” sorusuna verilen cevapların analizi sonucunda Aile, Eğitimi, Değerler Dersi, Medya Kontrolü ve İçselleştirme olmak üzere 4 ana tema elde edilmiştir.

Tablo 4

Karşılaşılan sorunların çözümüne dair görüşler

Görüşler	f	%
Aile Eğitimi		
-Sosyal Eşitlik	10	15
-Aile seminerleri	8	13
-Sorumluluk Bilinci	5	8
-Ebeveynlerin örnek olması	4	6
Değerler Dersi		
-Etkinlikler	14	22
-Planlama	3	5
-Atölye Çalışması	3	5
Medya Kontrolü		
-Diziler	7	10
-Doğru Yönlendirme	5	8
İçselleştirme		
-Yaparak Yaşayarak Öğrenme	3	5
-Uygulama	2	3
Toplam ifade:64		

Elde edilen Aile eğitimi temasında Sosyal Eşitlik, Aile seminerleri, Sorumluluk Bilinci ve Ebeveynlerin örnek olması ifadeleri 27 defa tekrar etmiştir. Değerler dersi temasında Etkinlikler, Planlama ve Atölye çalışması ifadeleri 20 defa tekrar etmiştir. Medya kontrolü temasında Diziler ve

doğru yönlendirme ifadeleri 12 defa tekrar etmiştir. İçselleştirme temasında ise Yapararak yaşayarak öğrenme ve Uygulama ifadeleri 5 defa tekrar etmiştir.

Aile Eğitimi ana temasında EÖ13 “Değerler eğitimi ilk önce ailede başlar.... Ebeveynlerin öğrettiğimiz değerlere örnek olmalarıyla uzun vadede gelişim kaçınılmazdır.” Şeklindeki cevabıyla ebeveynlerin uygun şekilde örnek davranış sergilemeleri sonucunda uzun vadede sorunların çözüleceği vurgulanmıştır. KÖ4’te benzer şekilde ailelerin bilinçlendirilmesi ile sorunların giderileceğini vurgulanmıştır:“...neslin büyük sorumluluğunun aile üzerinde olduğu unutulmamalı. ...AÇEV babalık eğitimi seminerleri gibi uygulamalarla aileler bilinçlendirilmeli.”

Değerler Dersi ana temasında EÖ8 “Değerler Eğitimi isimli bir ders olmalı. Bu sayede hem öğretmen hem öğrenci konun önemini daha iyi anlar.” Şeklindeki cevabıyla değerler eğitimi adlı müstakil bir dersin karşılaşılan sorunların çözümüne katkı sağlayacağını vurgulanmıştır. EÖ3 ise “Şekilcilikten vazgeçip evrak üzerindeki değerler yerine bireyi merkeze alan bir ders programıyla sorunları çözebiliriz.” Şeklindeki cevabıyla değerler eğitimi adlı ayrı bir dersin sorunları çözebileceğini düşünmektedir.

Medya Kontrolü ana temasında KÖ6 “Televizyondaki diziler kalkmadıkça bu sorun düzelmez.” Şeklindeki cevabıyla dizilerin değerler eğitimini etkisiz hale getirdiğini vurgulanmıştır. EÖ2’de “Medya değerlerimizi değersizleştirmekte ve etkisini yok etmekte...” Şeklindeki cevabıyla medyanın değerleri engellediğini vurgulanmıştır.

İçselleştirme ana temasında EÖ9’un “Yapararak yaşayarak hissedilerek sorunlar giderilebilir. Cevabı ve EÖ6’nın “Öğretilen değerlere uygulama alanı bulunmalıdır.” Şeklindeki cevabı değerlerin bilişsel bir öğreti olmanın ötesine hem duyuşsal ve psikomotor alana hitap etmesi gerekliliğini belirtmişlerdir.

Sonuç ve Öneriler

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitiminde karşılaştıkları sorunların tespitini amaçlayan bu çalışmasının sonuçları şöyledir:

Araştırmaya katılan Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tümü değerler eğitiminin gerekli ve önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bu sonuç Balcı ve Yanpar Yelken (2013), Yazar (2010), Fidan, (2009), Koç (2016) ve Topkaya (2016)’ın çalışmasına paraleldir. Katılımcılar değerler eğitiminin gerekliliğini; değerlerin eğitimin, toplumun ve kültürün çok önemli bir ögesi olduğu şeklinde vurgulamışlardır.

Katılımcılar çoğu programda belirlenmiş değerlerin yetersiz olduğunu belirtmişleridir. Her ne kadar tespit edilmeye çalışılan şey programdaki değerlerin yeterliliği olsa da katılımcıların program ve ders kitabı ayrımı yapmadıkları görülmüştür. Yönergede açık şekilde vurgulansa çoğu katılımcı

programı ders kitabı olarak algulamıştır. Öğretmenlerin verdikleri cevaplarda ders kitabı üzerinde yoğunlaşmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenleri programda belirlenmiş değerlerin yetersiz oluşunun sebebinin değerlerle ilgili konuların ders kitaplarında eksik olduğunu, gerekli yönlendirmelerin kitaplarda olmadığı şeklinde belirtmişlerdir ve değerlerin hangi yöntem ve tekniklerle ve nasıl kazandırılacağına açık olarak belirtilmesinin gerekliliğini vurgulamışlardır. Bu sonuç (Doğanay, 2006)'ın belirttiği değerler eğitimi nasıl öğretileceği belirlenmediği için eksik kalmıştır görüşüyle eş değerdir. Lakin Topkaya (2016), Memişoğlu (2013) ve Tokdemir (2007) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler yaklaşımları hakkında yeterli bilgiye sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenlerin dile getirdikleri sorunun değer eğitiminde değer açıklama, değer analizi ve ahlaki muhakeme gibi yaklaşımların yeterli olmadığı ve bu yaklaşımların bir takım yöntem ve tekniklerle desteklenmesi gerektiğini talep ettikleri söylenebilir. Programdaki değerleri yeterli gören katılımcılar programdaki değerlerin yeterli olmasının yanında asıl önemli olanın bu değerlerin kazandırılma düzeyinin olduğunu belirtmişlerdir. Bunun yanında programdaki değerlerin geliştirilmesi şeklinde görüşe sahip olan katılımcılarda değerlerin kazandırılmasında uygun yöntem ve tekniklerin açığa kavuşturulmasının önemini vurgulamışlardır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitiminde birçok sorunla karşılaştıkları tespit edilmiştir. Bu sorunlardan en önemli görüneni aileden kaynaklan sorunlar olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar değer eğitiminde ailenin sosyo-ekonomik durumunun çok belirleyici olduğunu vurgulamışlardır. Bu tespit Balcı ve Yanpar Yelken (2013)'ın çalışmasında da değerler eğitiminde en önemli sorun kaynağının ailenin sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerinin olduğu sonucuyla paraleldir. Bunun yanında katılımcılar ailenin değerler eğitiminde sorumsuz olduğunu okulda öğretilenle evdeki olanın çeliştiğini bunun da değerlerin kalıcılığını ortadan kaldırdığını vurgulamışlardır. Akbaş (2004)'da pareler olarak öğretmenlerin okulda verilen değerlerin aile ve çevrede yeterince pekiştirilmediğini, bulgusuna ulaşmıştır. Aynı şekilde Baydar (2009)'da aileden kaynaklanan sorumluların değerler eğitiminin etkililiğinde önemli bir unsur olduğunun sonucuna ulaşmıştır. Aynı zamanda katılımcılar yoğun müfredat ve ders saatlerinin yetersizliğinin değer eğitimi için sorun teşkil ettiğini vurgulamışlardır. Devenci ve Dal (2008) ile Tepecik (2008) de öğretmenlerin konuları yetiştirebilme kaygısıyla değerler eğitimine yeterince vakit ayıramadıklarını tespit etmiştir. Bunların yanında katılımcılar çevrenin ve medyanın olumsuz etkilerinin değer eğitiminde karşılan önemli sorunlardan biri olduğunu vurgulamışlardır. Öğrencilerin medyada rol model aldıkları bu rol modellerle bağdaşım kurduklarını belirtmişlerdir. Bu sonuç Gökçe ve Nazlı (2017), Fidan (2013), Yazar (2010), Akbaş (2004), Şahin (2010) çalışmalarında da benzer şekilde vurgulanmıştır. Katılımcılar velilerin sınav başarısına yoğunluk verdiklerini bunun yanında sisteminde buna müsait olduğunu belirtmişlerdir. Başarıya verilen önemin değerleri ötelediğini belirtmişlerdir. Bu sonucun konuyla ilgili yapılan çalışmalarda rastlanmayan bir sonuç olduğu vurgulanmalıdır. Bunun yanında

değerler eğitiminde öğretmenlerin hiçbiri öğretmenden kaynaklanan herhangi bir sorun belirtmemişlerdir. Balcı ve Yanpar Yelken (2013), Baydar (2009) ve Kapan ve Gökçe (2017) ise çalışmalarında öğretmenlerden kaynaklanan sorunların en az vurgulanan sorun olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Katılımcılar değerler eğitiminde karşılaşılan en büyük sorunların aile kaynaklı sorunlar olduğunu belirtmişlerdir. Bunun normal sonucu olarak değerler eğitiminde karşılaşılan sorunların çözümünde de en çok aile eğitimi vurgulanmıştır. Katılımcılardan birisi Açıev'in babalık semineri gibi etkinliklerin yapılmasının gerekliliğini vurgulamıştır. Ogelman ve Sarıkaya (2015)'da ailelerin değerler eğitimin verimi açısından bilgilendirilmesini gerekliliği sonucuna ulaşmıştır. Fidan (2013), ve Akbaş (2004) çalışmaları da bu sonucu destekler niteliktedir. Bunun yanında katılımcılar önemli bir sorun olarak gördükleri müfredat yoğunluğu ve ders saatlerinin yetersizliğinin sonucu olarak müstakil bir değerler eğitimi dersinin olmasının sorunların çözümüne katkı sağlayacağını belirtmişlerdir. Benzer şekilde Kapan ve Gökçe (2017) çalışmalarında Sosyal bilgiler öğretmenleri “program yoğunluğundan değerler eğitimine yeterince vakit ayıramadıklarını” ve “öğrencilerin değerleri bilmelerine rağmen davranışa dönüştüremedikleri” dile getirmişlerdir. Deveci ve Dal (2008) ile Çelik (2010)'in çalışmaları bu sonucu destekler niteliktedir. Bu doğrultuda Sosyal bilgiler öğretmenlerinin aslında bilişsel olarak değerleri öğrettikleri lakin bunun davranışa dönüşebilmesi için müstakil bir değerler eğitimi dersini talep ettikleri söylenebilir. Aynı zamanda sosyal bilgiler öğretmenleri değerler eğitiminde önemli bir sorun olarak gördükleri medyanın ıslah edilmesinin değer eğitiminin etkililiğini artıracaklarını vurgulamışlardır. Katılımcılar gösterimde olan ve şiddet içeren birkaç dizi örneği vermiş ve bu diziler var olduğu sürece okullarda yapılan değerler eğitiminin başarıya ulaşmasının mümkün olmadığını vurgulamışlardır. Medyadaki şiddet ve saldırganlık içeren bazı yayınlar okulda verilen değerler eğitimini olumsuz etkilediği görüşünü Akbaş (2004), Tokdemir (2007), Fidan (2009) ve Baydar'ın (2009) çalışmalarına paraleldir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin uygulanmasına yönelik şu öneriler getirilmiştir:

1. Değer eğitiminde ailenin etkin katılımını sağlanmalı. Değerler eğitimi konusunda okul aile iş birliğini sağlayacak kurslar düzenlenebilir.
2. Sosyal bilgiler öğretim programı değerler konusunda zenginleştirilmeli.
3. Sosyal bilgiler ders kitaplarında değerler ilgili materyaller artırılabilir.
4. Medyanın değerler üzerindeki zararlı etkilerini önlenmesi için gerekli kurum ve kuruluşlarla temaslar sağlanmalı ve ortak hareket edilmelidir.

Kaynakça

- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim. Kademedeki gerçekteşme derecesinin değerdendirilmesi*, Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara:Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Akbaş, O. (2010). Toplumsal güven bağlamında eğitim programlarındaki değerler. Değerler Eğitimi Uluslararası Konferansı. 28-29 Mayıs.
- Aktepe, V., Uzunöz, A., & Köybaşı, E. (2018). Değer analizi yaklaşımı yoluyla dürüstlük değerine yönelik öğrenci cevaplarının incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(3), 606-626.
- Aktepe, V. (2015). Etkinlik temelli değer eğitiminin öğrencilerin yardımseverlik tutumlarına etkisi. *Researcher:Social Science Studies*, 2(3),17-49.
- Arvasi, S. A. (2008). *Eğitim sosyolojisi*. İstanbul:Bilgeoğuz Yayınlar.
- Atabey, D. (2014). *Okul öncesi sosyal değerler kazanımı ölçeğinin geliştirilmesi ve sosyal değerler eğitimi programının anasınıfına devam eden çocukların sosyal değerler kazanımına etkisinin incelenmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aydın, M. Z. ve Akyol Gürlet, Ş. (2012). *Okulda değerler eğitimi*. Ankara:Nobel Yayın Dağıtım.
- Bal, H. (2013). *Nitel araştırma yöntemi*, Isparta:Fakülte Kitabevi.
- Balcı, F. A, & Yelken, T. Y. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 195-213.
- Baydar, P. (2009). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte yaşanan soruların değerdendirilmesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Adana:Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bulut, B., & Kara, C. (2012). Sosyal bilgiler dersinde topluma hizmet uygulamaları ve sosyal kulüplerle değerler eğitimi. In *International Congress of Educational Research'de bildiri olarak sunulmuştur. İstanbul*.
- Bulut, B. Çakmak, Z., & Kara, C. (2013). Global citizenship in technology age from the perspective of social sciences. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 103, 442-448.
- Çelik, F. (2010). *5. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılmasına ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Eskişehir:Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Cüceloğlu, D. (2016). *Savaşçı*. (48. Baskı). İstanbul:Remzi Kitapevi.

Deveci, H., & Ay, T S. (2009). İlköğretim öğrencilerinin günlüklerine göre günlük yaşamda değerler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research Volume 2/6* Winter.

Deveci, H., & Dal, S. (2008). Primary school teachers' opinions on the efficacy of social studies program in value gain, *Humanity & Social Sciences Journal*, 3(1), 1-11.

Dilmaç, B. (1999). *İnsanca değerler eğitimi*. Ankara:Nobel Yayıncılık.

Doğanay, A. (2006). *Değerler Eğitimi. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (Editör:Cemil Öztürk). Ankara:Pegem A. Yayıncılık.

Erdem, A. R. (2003). Üniversite Kültüründe Önemli Bir Unsur:Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (4), 55-72.

Ersoy, A. F. (2016). Fenomoloji. Ahmet Saban ve Ali Ersoy (ed.), *Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri*, Ankara:Anı.

Eser, F. (2013). Değerler eğitimi üzerine. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 14(166), 18-22.

Fidan, N.K. (2013). Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi:Nitel bir araştırma, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(3), 361-388.

Gürhan, E. (2017) *İlkokullarda uygulanan değerler eğitimi uygulamalarının yönetici ve sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi Konya-Şelçuklu örneği*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Isparta.

Halstead, J. M., & Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values:a review of recent research. *Cambridge Journal of Education*. 30 (2), 169-202.

Hökelekli, H. (2010). Modern eğitimde yeni bir paradigma:Değerler eğitimi. *Eğitime bakış dergisi*, 6 (18), 4-16.

Karababa, A. (2019). Kuramsal temelde değerler, *Değerler ve değerler psikolojisi içinde* (ed) B. Dilmaç, H.H. Bircan. 3. Baskı. Ankara:Pegem Yayıncılık.

Kara, C., Bulut, B., Topkaya, Y., & Taşkıran, C. (2014). A social-psychological approach to the education of values:The functionality of normative social influences and informational social influences. *Turkish Studies*, 9, 1205-1218.

Kara, C., Altıntaş, A., & Kaya, İ. F. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamalarıyla “yardımseverlik değeri” kazanmaları hakkındaki görüşleri. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 22, 23-37.

- Kaymakcan, M. (2010). Değer kavramı ve gençlerin dini değerleri. *Eğitime Bakış Dergisi*, 6 (18), 10-15.
- Kurtulmuş, M., Tösten, R., & Gündaş, A. (2014). İlköğretim 1. kademe öğretmenlerinin değerler eğitimi sürecinde karşılaştıkları sorunlar. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(27), 281-305
- Kurtdede Fidan, N. (2009). Öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 2(20), 1-18.
- Kurt, İ. (2000). *Yetişkin eğitimi*. Ankara:Nobel.
- Kızıler, H., & Canikli, İ. (2015). *Değerler eğitimi*. Karabük:Deneme Yayınları.
- Koç, S. (2016). Ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 377-396.
- Kapan, E., & Gökçe, N. (2017) Sosyal bilgiler dersinde değerlerin kazandırılması sürecinde yaşanan sorunlar ve öneriler. *Education Sciences*, 12(1), 1-19.
- Lewis, E., Mansfield, C., & Baudains, C. (2008). Getting down and dirty: values in education for sustainability. *Issues in Educational Research*, 18(2), 138- 155.
- Memişoğlu, H. (2013). İlköğretim 4 ve 5. sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitime ilişkin görüşleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(3), 405-425.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research a guide to desing and implementation*. (Çev. S. Turan). Ankara:Nobel Akademik Yayıncılık.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2018). <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>
- Ogelman, H. G., Sarıkaya, H. (2015). Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri:Denizli ili örneği. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 81-100.
- Oruç, C. (2010). Okul öncesi dönem çocuğunda ahlaki değerler eğitimi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi:Teori ve Uygulama*, (2), 37-60.
- Özkan, R. (2010). Türk eğitim sisteminde himayeci değerler:ilköğretim ders kitapları örneği, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1124-1141.
- Özkan, S. (2019). *Türk Eğitim Tarihi*. 8. Baskı. Ankara:Nobel.
- Özlem, D. (2002). *Kavramlar ve tarihleri*. İnkılap:İstanbul.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir (Çeviri Ed), Ankara:Pegem Akademi.

- Şahin, B. (2014). *Metodoloji*. Abdurrahman Tanrıoğen (Ed.) içinde, Bilimsel Araştırma Yöntemleri. (4. Baskı). Ankara:Pegem Akademi.
- Şahin, H.K. (2010). *İlköğretim okullarında sosyal bilgiler dersini yürüten 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlerin kazandırılmasına ilişkin görüşleri*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara:Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şimşek, U. Küçük, B., & Topkaya, Y. (2012). Ideologic basics of educational policies in republican period. *Turkish Studies*, 7(4), 2809-2823.
- Taymur, Z A. (2015). *İlkokul öğretmenlerinin değerler eğitimi ve uygulamalarına yönelik görüşleri üzerine nitel bir araştırma Batman il örneği* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi) Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Tepecik, B., (2008). *Sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasına ilişkin öğretmen görüşleri*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tillman, D. (2000). Living Values Activities for Young Adults. *Health Communications, Inc.*
- Tokdemir, M.A. (2007). *Tarih öğretmenlerinin değerler ve değer eğitimi hakkındaki görüşleri*. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Topkaya, Y. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer aktarım yaklaşımları hakkındaki görüşlerine ait nitel bir çalışma. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1),635-652.
- Topkaya, Y. & Coşkun, K. (2016). Küresel vatandaşlık bilinci üzerinde sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlerin etki boyutu. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 238-252.
- Ulusoy, K., & Dilmaç, B. (2012). *Değerler eğitimi*. Ankara:Pegem Akademi.
- Uzun, M., & Köse, A. (2017). Okul öncesi eğitimde değerler eğitiminin uygulanmasına yönelik öğretmen görüşleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 305-338.
- Yalman, E., Aktepe, V., & Uzunöz, A. (2018). Ahlaki İkilem Tekniğine Dayalı Çalışma Yaprağına İlişkin 7. Sınıf Öğrencilerinin Görüşleri:Farklılıklara Saygı Değeri. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(3), 413-420.
- Yaşar, Ş., & Çengelci, T. (2012). Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimine İlişkin Bir Durum Çalışması. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, (9), 1-23.

Yazar, T. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi programının mevcut durumunun belirlenmesi ve öğretmenlere yönelik bir program modülü geliştirme*. Doktora Tezi. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 19, 499- 522

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara:Seçkin Yayıncılık.

